

יו"ל ע"י
מבצרי התורה והחינוך
שע"י קהל הסידי מכנובוקא בעלזא בית שמש
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הלל קנו

הרה"ג ר' יחיאל חיים ליבערמאן שליט"א

באמת ובתמים

"יגעת ומצאת - תאמין"

לבו תקחו וגו', והלא יש מי שיש לו נדיבות לב ורצון ליתן אך אין לו, כמאחז"ל (חולין ז): ישראל קדושים הם יש שאין לו ורוצה, וא"כ איך יקחו מאת כ"ל איש אשר ידבנו לבו. ובתרגום יב"ע מפרש: **ויסבון קדמי אפרשותא מן כל דיתרעי לביה ולא באלמותא וכו'** ע"כ, היינו שהזהירה התורה בזה שלא ליקח בע"כ שלא מרצונו אלא יקחו התרומה של נדיבי לב בלבד.

אבל אפ"ל עוד בזה, שזו היא הבטחה מאתו יתברך, שכל מי שיש לו נדיבת לב וירצה ליתן, יעזור לו השי"ת ולא יחסר לו ויוכל ליתן תרומת ה', וכן ה"י במשכן שנברא תחש לשעתו (שבת כח): לצורך עבודת המשכן, וכן איתא (יומא עה.) והנשיאם הביאו, חסר כתיב, שהעננים הביאו להם אבנים טובות ומרגליות לצורך אבני חושן ואפוד, והיה כל זה שלא כדרך העולם, והוא: **מאת כל איש אשר ידבנו לבו**, היינו שיהיה לו רצון, תקחו ממנו תרומתי ויהיה לו ע"כ"פ ואפי' בדרך נס, כי יעזור לו השי"ת לתת.

והנה זה הענין הוא נצחי ושייך בכל הדורות כי מי שנותן צדקה בנדיבות לב, הקב"ה ממשיך לו השפעות טובות, ובוהו שהוא נותן לצדקה בזה הוא בונה חלקו בביהמ"ק עד שיבנה הכל בשלימות. והוא שמביא המדרש כאן הפ' **כי לקח טוב נתתי וגו'**, כי כמו שבלימוד התורה צריך לייגע עצמו וסוף הכבוד לבא בדרך מתנה כ"ל, כן צריך האדם לתת לצדקה בכל כוחו ועי"ז יעזור לו השי"ת שיהיה לו ממה ליתן, והשכר קיים לעתיד.

כ"ק מרן מהר"ש זי"ע

במדרש, הדא הוא דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, אל תעזבו את המקח שנתתי לכם.

לכאורה צריך להבין שאמר **כי לקח טוב**, והל"ל כי מתנה טובה נתתי לכם, דמצינו שהתורה נקראת מתנה כדאמרינן (שבת פח): חמדה גנוזה וכו' ואתה מבקשה ליתנה לישראל, וכן אמרינן (שם י): א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי וכו', ולמה נקט כאן לשון מקח שמשמעו דבר הניקח בדמים, ואף שיש בו לשון לימוד כמש"כ (דברים כו, ב) יערוף כמטר לקחי, אבל מ"מ השורש הוא מלי לקיחה, ולמה לא אמר לשון מתנה.

ואפשר לומר עפ"י דאיתא בספרים, כי כשאדם מייגע עצמו בתורה הקב"ה מאיר עיניו וזוכה לראות גם בפנימיות התורה. והנה זוהי הבטחה לכל אדם, ולכאורה אין זה מובן, דאיך יוכל מי שאין שכלו רחב להבין בפנימיות, ואפשר שהקב"ה יחדש להם לב טוב והשגה רחבה ויזכו ע"י היגיעה שעמלו בתורה אל מה שלא היו זוכים בלא זה. או ע"ד שאנו אומרים בתפילה: **והאר עינינו בתורתך, ותן חלקנו בתורתך**, וזוהי תפלה לכל ישראל אף לשאינם יודעים ומבינים, אלא שיש לכל אחד מישראל חלק בתורה הקדושה ולעתיד יזכה כל אחד לקבל חלקו, ובוהו יובן גם הנ"ל שייכו לעתיד גם לפנימיות התורה, וקאי הבטחה הנ"ל על העתיד במהרה.

ובזה אפ"ל דכתב לשון לקח ולא לשון מתנה, כיון שהאדם זוכה למתנה זו ע"י יגיעתו בתורה, א"כ אין זו לגמרי מתנת חנם, ולכך אמר לשון לק"ח שהוא לשון לימוד ולקיחה. והוא שמסיים הפסוק: **אל תעזבו**, היינו שלא לעזוב את המקח היא היגיעה, ושייך המדרש הזה לפרשתינו, דלכאורה הלא התורה נצחית היא, ואיך שייכת ענין תרומת המשכן בכל הדורות, וכן צ"ב שאמר: **מאת כל אשר ידבנו**

הגדול, וממילא יש לו שייכות עם כללות הדבר ולא רק עם חלקו.
ובעומק טפי:

במאור עינים (בראשית ד"ה במסכת חולין) איתא: **התופס בקצה האחדות תופס בכלו**. והוא יסוד שישד הבעש"ט הקדוש זי"ע (ראה באורך בבעל שם טוב עה"ת נשא אות ז' ובמקור מים חיים שם). ואף שהוא יסוד נורא דבריו כגחלי אש (כמובא שם לשון ספר "אוצר החיים" להרה"ק מקאמארנא זי"ע), מ"מ הפשטות הוא, שבדבר מאוחד, אזי אע"פ שיש מדרגות גבוהות יותר ויותר, מ"מ גם התופס רק בקצהו ממש, הרי הוא כתופס בכל הדבר ההוא. וכמו"כ כאן, כיון שהאדם מתחיל לגלות את החלק האלוהי שבתוכו, נמצא שהוא באמת כבר אחוז בכל האלוהות, אף שעתה יש לו שייכות רק עם חלק מזה, ועי"ז הוא ממשיך להתעלות יותר ויותר, אם מתמיד בכך.

אמנם, יש להעיר לב הלומד לעוד נקודת חידוש במאמר זה, שבמצוות צדקה נאמר גם הכלל הזה אף להשפעות גשמיות, שאם ירצה וישתוקק ויתייגע האדם על מצוות צדקה, אזי יזכה בסוף שהקב"ה יפתח לו הארה והשפעה גדולה, שיזכה לקיים מצוות צדקה בהרחבה גדולה.

השירים ד) שלחך פרדס רמונים", עכ"ל.
ונתבאר בספרים שכוונת המדרש ליסוד הנ"ל, שבשונה מכל ענייני העולם הזה, בתורה הקדושה יש מעלה מיוחדת, שהקונה כסף יש בו גם זהב, כלומר, אם נתייגע על אחד מחלקי התורה הקדושה - בכמות או באיכות - זוכה להשגה נפלאה הרבה יותר ממה שלמד.

בספה"ק מאור עינים (בראשית ד"ה במסכת יומא) מבאר ביסוד זה את מאמר חז"ל "הבא לטהר מסיעיין אותו" וז"ל: "כי, הבא לטהר, הוא על רוצה לקרב את עצמו עם חלק אלהות שבתוכו, לשורש הכל, לו יתברך שמו, ונעשה דבוק בדביקות אלהותו יתברך שמו, על ידי שנתאחד החלק בהכל, שהוא אין סוף, נמצא, שאור קדושתו של אין סוף מופיע בתוכו, מאחר שהחלק דבוק לשרשו".

הוא אומר: כל איש ישראל יש לו חלק אלקות בתוכו, שהוא 'חלק' מהשורש שהוא השי"ת, (וכמוכך, שלגבי השורש שהוא אין סוף, החלק הוא קטן מאד). והנה, הכלל הוא, שכל דבר שהוא חלק מדבר גדול מאד, אע"פ שהחלק הזה הוא חלק קטן מאד מאותו דבר גדול, מ"מ כשמאחד החלק הקטן ההוא עם שרשו, נעשה החלק לאחד עם כל הדבר

ברי קודש אלו אבן יסוד הם לעבודת השי"ת, להדריך את האדם בענין היגיעה מול ההשגה.

בכל ענייני העולם, אין האדם יכול לקצור אלא את מה שזרע. אם זרע חיטין - יקצור חיטין. זרע שעורין - יקצור שעורין. זרע חיטין - בוודאי לא יקצור שעורין.

לעומת זאת, מייסד לנו מרן מהר"ש, בענייני עבודת השי"ת, אין שום קשר בין היגיעה לתוצאה. אם מתייגע האדם ככל אשר ביכולתו, זוכה להארה גדולה עד מאד הרבה יותר מלפי יגיעתו.

הוא אשר אמר: "יגעת ומצאת תאמין", משיגעת תזכה בסוף להארה גדולה הרבה מאד ממה שנתייגעת, בבחינת מציאה שאינה תלוי במעשי המוצא.

בספרים פירשו בזה את המדרש בפרשתנו (לג, א): "ויקחו לי תרומה, הה"ד (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, אל תעזבו את המקח שנתתי לכם, יש לך אדם שלוקח מקח יש בו זהב אין בו כסף, יש בו כסף אין בו זהב, אבל המקח שנתתי לכם יש בו כסף שנאמר (תהלים יב) אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף, יש בו זהב שנאמר (שם יט) הנחמדים מזהב ומפז רב, יש אדם לוקח שדות אבל לא כרמים, כרמים ולא שדות, אבל המקח הזה יש בו שדות ויש בו כרמים שנא' (שיר

הגה"ק רבי שלמה זלמן מוואלוז'ין זי"ע

שאינה מהם. ואני, אין לי דרך טובה יותר לקבל הנאה מממון זה, מאשר על-ידי חלוקה לעניים שבישראל, להחיות את נפשם וביתם."

הגה"ק רבי אברהם מטשכנב זי"ע

ספר תורה

גדולי וקדושי דורו של רבינו, הפליאו את גדלותו הרבה. בספר 'תולדות אדם' לתלמיד רבינו מביא את אשר התבטא הגר"א זי"ע אודות רבינו שהוא 'ספר תורה'. אף הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע כתב אודות רבינו באחד מספריו הקדושים שאדם גדול הוא.

בזמן התנאים

סיפר הגאון רבי יצחק זאב מבריסק צוק"ל: בעת סעודת פורים באחת השנים, גילה הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע צפונות וסודות עולם. הוא סיפר אודות אביו אשר היה ראש הקהל בקהילה היהודית בוואלוז'ין וכל מעשיו היו לשם שמים בשלימות ממש, ולכן זיכרו מן השמים בן כזה כמו אחיו, הגה"ק רבי זלמליע מוואלוז'ין זי"ע. באותה שעה העיד רבי חיים על אחיו, רבי שלמה זלמן:

"אחי היה בקי בכל התורה כולה ממש, בנגלה ובנסתר, בבקיות גדולה כל-כך, כמו שכל אחד בקי בפסוקי 'אשרי' הנאמרים בכל יום. ואף אם היה חי בתקופות הקדומות של רבותינו התנאים והאמוראים, היה נחשב לתלמיד-חכם..."

שמעו התלמידים שכך ושאלו, אם רבי זלמן אומר רבינו כך, מה היתה אפוא גדולתו של הגאון מוילנא זי"ע עצמו בתורה? נענה רבי חיים הגדול והתבטא: "על אדוננו הגר"א אתם שואלים? אף אם היה אחי הגאון חי עוד אלף אלפי שנים, הוא לא היה מגיע לגדלותו העצומה בתורה של רבינו הגר"א". לא ירדו התלמידים לסוף לדעתו, ורבי חיים הסביר להם: "אמרתם לכם שאחי יודע היה את התורה כולה כפי שכל אחד יודע לומר פסוקי 'אשרי' יושבי ביתך', אולם האדם מן השורה יוכל לומר אשרי כסדרו אולם אם נשאל אותו במהופך, להגיד 'אשרי' בהיפוך האותיות והתיבות, מן הסוף וההתחלה - זאת לא יידע. אולם הגאון מוילנא זאת היתה ידיעתו, שהיה יכול למנות את כל התורה כולה, נגלה ונסתר, גם מן הסוף להתחלה, תיכף כאשר שאלו אותו, על אתר."

הגאון מבריסק אשר סיפר את הסיפור הלזה, הוסיף והסביר:

"רבי חיים מוואלוז'ין לא רצה לספר מעשה קסמים בעלמא אודות רבו הגדול, אלא זאת היתה כוונתו. כל אדם אשר בקי בדבר מה, יוכל לצטט את בקיאותו בעל פה רק בדרך ישרה ולא בהיפוך האותיות. אולם מתוך הכתב יכול כל אחד לקרוא גם בהיפוך. וזו היתה גדולתו של הגר"א אשר חקק את הדברים וקיים בעצמו 'כתבם על לוח ליבך', עד שהפכו להיות כתובים מול עיני רוחו והיה יכול בכל שעה לקרוא מזיכרונו הבהיר גם מן הסיפא לרישא."

משה רעיא מהימנא

והי לעולם

סיפרו חסידים על רבינו הקדוש מלובלין זי"ע שהתבטא פעם באוזני תלמידו, הרה"ק רבי הערשי'עלע זידיטשויבער זי"ע: כל זמן שאני בעולם, איני מתיירא עליך, אולם חושש אני מה יהיה לאחר שאסתלק מן העולם. השיב התלמיד לאלתר: "איני חפץ להאריך ימים יותר מהרבי...". תמה החוזה קדישא: "ואיך תאמר כן, הלא מבוגר אנוכי ממך בכך וכך שנים, ואיך תרצה להסתלק מן העולם יחד עמדי?" השיבו התלמיד הגדול: "לא זאת היתה כוונתי. כוונתי היתה שרצוני שהרבי יחיה לעולם". המשיך החוזה קדישא ותמה: "יוכי שייך הדבר שבן אנוש יחיה לעולם?" נענה רבי הערשי'עלע הקדוש והסביר: "כוונתי היתה שיחיה רבינו לחיות מאה ועשרים שנים תמימות". שאלה הרבי מלובלין: "והלא אמרת מתחילה שרצונך שאחיה לעולם, וכעת הנך אומר עד מאה ועשרים שנה?"

הסביר הרה"ק שר בית הזוהר מזידיטשויב זי"ע לרבו:

"ראיתי באיזה ספר, ששני חיי משה רבינו, מאה ועשרים שנים, היו מכוונות כנגד כל היובלות שיש בעולם. הלא ששת אלפים שנים יתקיים העולם ובמספר זה של השנים ישנם - מאה ועשרים יובלות. היובל הרי קרוי 'עולם', כפי שאנו מוצאים אצל עבד כנעני אשר יעבוד את אדונו 'לעולם' והכוונה היא עד שנת היובל. וממילא, מאה ועשרים שנים שהן כנגד כל היובלות שבעולם, אפשר לקרות - לעולם. ולזאת היתה כוונתי שיחיה רבינו לעולם... עד מאה ועשרים שנים תמימות ושלמות."

נהנה החוזה קדישא מהסבר זה, ובריר: "ובאיזה ספר ראית זאת?" נענה תלמידו הגדול: "זה יכול להיות גם בספר שלי..."

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע

השתטחות

בימי מוראות מלחמת העולם הראשונה, שרוי היה כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע בתוככי מדינת אונגארן. כאשר הגיעו ימי חודש אלול וחפץ היה מרן מהרי"ד זי"ע לעלות ולהשתטח על קברי הצדיקים ורחוק היה מקברי אבותיו הקדושים, נסע אל העיר קאלוב, להשתטח על ציון קדשו של רבינו, הרועה הגדול, רבי אייזיקל קאלוב'ע, וזכותו תגן עלינו.

מצוות כיסוי

כאשר היה רבינו פעוט המוטל בעריסה, ראו הוריו באחד הימים שהוא מרים שתי זרועותיו הקטנות ומכסה בכפות ידיו את ראשו. התינוק הרך החזיק ידיו זמן רב על ראשו וכאשר הוריו ניסו להוריד את ידיו, היה בוכה ומצווח. הבינו אפוא שנשמה קדושה וטהורה מקוננת בבנם התינוק עד שאינו רוצה לשהות בלא כיסוי הראש. מיהרה האם ותפרה כיסוי ראש המתאים למידותיו, חבשו ההורים את הכיפה על ראשו - ונח התינוק.

פמוט דובר שקר

רבינו לא הניח לבני ביתו ומשמשי להניח על שולחנו בשבת-קודש, פמוטים העשויים מחומר זול ומצופים בכסף טהור עד שמראם כמראה פמוט שכולו כסף טהור. "הלא אמר הכתוב: דובר שקרים לא יכון לנגד עיני... וכיצד נוכל להציב פמוט כזה ולרמות את כל הבאים הנה שיחשבו שפמוט כסף לפנינו?" היה רבינו תמה ונותן להניח לפניו או פמוט שכולו כסף או פמוט שכולו נחושת.

תוספ משום מאי מחייב

בתקופת חיי רבינו החלה משקה הסודה להיות נפוץ בקרב הבריות.

כאשר הביאו לפניו לראשונה כוס של מי סודה, הסבירו לו שזהו מים אשר יש בו גז מיוחד אשר גורם למשקה לתסוס ולהעלות בועות. הניח רבינו את הכוס לפניו והמשיך בלימודו. ציינו לפניו שמן הנכון שימחר ללגום מן המשקה, מאחר ותסיסת הגז מתפוגגת לאחר זמן, עד ששוב לא יהיה זה 'מי סודה'.

מיד דחה רבינו מלפניו את הכוס ואמר: משקה כזה אשר הוא מחייב ומכריח אותי אימתי לשתות הימנו, איני רוצה לפניי..."

הרה"ק רבי ישעיה'לע מפראגה זי"ע

מעות ליהנות ניתנו

כל מעות שהביאו חסידים ומקורבים לידיו של רבינו, רבי ישעיה'לע פראגער זי"ע (חתן הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע), היה ממחר להוציאם לצורכי צדקה, לחלקים לעניים ולהפיצם לאביונים. עד ששאלו אותו מקורביו: "הלא כסף זה ניתן לרבינו במטרה שיהנה ממנו... חפצים החסידים להנות את הצדיק... ומדוע אפוא יחלק רבינו את המעות לצדקה?"

השיב רבינו נכוחה:

"נו, הלא הם מעניקים לי את המעות כדי

בירורים במצות "משלוח מנות"

לגמרי, לכן אין שמו נקרא 'מנה', 3) השולח תבלינים שהם לא נמסים, ונאכלים ממש, אבל רק בתורת תבלין, יש מחלוקת בזה, ואין בידי להכריע. 4) אמנם ראינו שהסכמת הפוסקים שלקיים מצות משל"מ צריך להיות מאכלים דוקא, ולדין ס"ל שצריך להיות ממש מוכן ומזומן לאכילה, אבל ראוי לדעת שיש אומרים שכל זה ע"פ טעמו של הת"ה, אבל ע"פ טעמו של המנה"ל אפשר לקיים בכל דבר, שהלא העיקר להרבות אהבה ורעות, ולכן לאחר שכבר קיים המצוה במאכלים, כל מה שמוסיף בו ביום גם בבגדים ושאר דברים נכלל בכלל המצוה, וכן ראינו גדולי ישראל ששלחו "חידושי תורה" והדגישו שזהו "משלוח מנות".

ד' ש. בתקופה זו מצוי "פירות שביעית", האם אפשר לשלוח ולצאת בהם יד"ח משל"מ?

ת. בשו"ת של מו"ר 'שבט הלוי' (חלק ז' סימן קס"ז) פסק [וכן הוא בעוד פו'], שאין לשלוח משל"מ מפירות שביעית, שהרי זה כפורע חוב, שאסור מפירות שביעית, מפני שדומה לסחורה כידוע מהרמב"ם הלכות שמיטה. אמנם אם עיקר המשל"מ משאר דברים, ורק מוסיף עיטור ותוספת מפירות שביעית, בזה מותר. וכן אם כבר שלח וקיים המצוה, ועכשיו מוסיף לשלוח עוד, כדי לקיים מש"כ השו"ע "וכל המרבה לשלוח לריעים ה"ז משובח", בזה אפשר גם מפירות שביעית, אמנם אם מחזיר משל"מ למי ששלח לו, בזה יש חשש איסור, שהרי זה דומה לחוב, שכן הוא הדרך ששולחים בחזרה למי ששלח לו, והמיקל בזה אין מזניחים אותו.

ה' ש. מהו השיעור של "משלוח מנות"?

ת. הגאון הקי בעל "אשל אברהם" מבאטשטאטש זצ"ל נסתפק בזה והביא כמה צדדים בזה, ולמסקנא כתב שנוטה הדבר שצריך להיות "מנה הראויה להתכבד", וכן כתבו כמה פוסקים, והוסיפו שהכל לפי המקום והזמן, מה שנקרא מנה מכובדת, ויש עוד אריכות דברים בפוסקים בענין זה, ותמצית הדברים (בעיקר בניתי דברי, ע"פ דברי הישי חמד' שהאריך בענין זה), שהיות שאנו חוששים לב' הטעמים הנ"ל של הת"ה ושל המנה"ל, לכן ראוי לכתחילה שאם הנותן עשיר יתן מנה מכובדת לפי עשרו, וכן אם המקבל עשיר, יתן הנותן לפי עשרו של מקבל, שיהא אצלו דבר מכובד. וכל זה לכה"פ במשלוח מנות א', שבוה מקיים עיקר המצוה.

ו' ש. האם משל"מ צריך להיות ע"י שליח או אפשר לתת בעצמו?

ת. יש בוה ג' שיטות בפוסקים 1) יש פו' שסוברים שצריך להיות ע"י שליח דוקא וכלשון הפסוק ומשלוח מנות. אמנם גם לפי שיטתם אין צריך להיות ככל דיני שליחות, ואפשר לכתחילה ע"י קטן וכיו"ב, שהעיקר ששולח ע"י אחר. 2) יש הסוברים שלא דוקא והעיקר שזה יגיע אל המקבל, ולשון משלוח אין הכוונה ע"י שליח. 3) יש הסוברים שבאמת יש הידור לתת מיד ליד, רק הפסוק משמע לנו שאפשר גם ע"י שליח. ויש שרצו לתלות זאת בב' טעמים הנ"ל, שלפי טעם הת"ה זהו ענין של צדקה, עדיף ע"י שליח, ולפי טעם המנה"ל להרבות אהבה ורעות, עדיף לתת מיד ליד. ומנהג העולם ששולחים ע"י שליח כמשמעות הפסוק כפשוטו, ויש מדקדקים שמהדרים לתת משל"מ א' ע"י שליח, ומשל"מ א' מיד ליד, כדי לצאת ידי כל הצדדים.

ז' ש. האם האשה ג"כ חייבת במשל"מ, וכן בניו ובנותיו הסמוכים על שלחנו?

ת. פסוק הרמ"א ואשה חייבת במתנות לאביונים ובמשל"מ כאיש, ע"כ. ובמג"א כתב שהעולם לא נוהגים בזה, רק סומכים על מה שהבעל שולח לכמה אנשים וזה כולל גם בשבילה, ומסיים "ומכל מקום יש להחמיר". והכוונה שלכתחילה ראוי שהיא תשלח לחברתה, לכה"פ משל"מ אחר, אמנם מעיקר הדין כמשפחת פלוני שולח למשפחת פלוני שזה כולל שניהם איש ואשתו, שניהם יצאו יד"ח ובניו ובנותיו הגדולים, אע"פ שיש שרצו לומר שהיות שאין להם נכסים משלהם פטורים, מ"מ ראוי לחשוש לשיטת כמה פוסקים שכן מחויבים, וכל א' מבני חיובא ישתדל לתת לכה"פ משלוח מנות א' כתיקונו. וגם בניו ובנות הקטנים, מגיל חינוך (שהוא בערך שש או שבע) יחנך האב אותם, שכל א' צריך לתת משלוח מנות, ומתנות לאביונים.

בהתקרב יום הנשגב "יום הפורים", כידוע מספה"ק גדול מעלת היום, וא' מהביטויים החזקים ביותר, מה שכתב בספה"ק "מאור ושמש", שהאור הגדול המתגלה בשבת קודש רק בשעת מוסף, מאיר כל יום הפורים, לכן חובה עלינו להכין את עצמינו בהכנה דרבה, וכפי גדול ההכנה, כך זוכים בעז"ה להתגלות האור בלבנו. ובשבעה זה נעסוק בס"ד בא' ממצות היום, הלא מצות "משלוח מנות", ובאמת היה אפשר לעשות ע"ז קונטרס שלם, כדרכה של תורה שבכל פרט ופרט אפשר להאריך ולהרחיב הרבה, ואנו נכתוב מקצת כפי אשר יוכל הגליון, ותן לחכם ויחכם עוד.

א' ש. מה הטעם של מצות "משלוח מנות", ומה הנ"מ להלכה מהו טעם המצוה?

ת. ב' טעמים נאמרו בטעם מצוה זו, א', שיטת התורה"ד (סימן קצ"א) [ולקמן יובא כמה פעמים בקיצור, שיטת ת"ה], כ"די שיהא הרווחה לבעלי הסעודה והחת"ס מוסיף טעם לשבח לדבריו, שעיקר כוונת מתקני התקנה, שהיות שיש מצוה של 'סעודת פורים' ויש אנשים שאין להם ל"ע, לכן תקנו שכל א' ישלח לחבירו 'מנות' ועיקר הכוונה לישלחו מנות לאין נכון לו, וכדי שלא לבייש את מי שאין לו שולחים לכל אחד, וע"י כך יגיע למי שצריך להגיע. ב', שיטת בעל "מנות הלוי" (מה"ר שלמה אלקב"ץ זצ"ל), [ולקמן יובא כמה פעמים בקיצור, שיטת מנה"ל], כדי לעשות היפך ממה שאמר המן הרשע בלישנא בישא שלו, 'ישנו עם אחד מפוזר ומפורד', שעם בני"י במקום שיהיו באחדות שזהו ישותם ומהותם, הם עכשיו בפירוד הלבבות ח"ו, ולכן אפשר להאבידם ר"ל, ולכן תקנו להרבות באהבה ואחוה ורעות לתקן ענין זה, ולפי"ז העיקר, משלוח מנות איש לרעהו. והנה הרמ"א (סימן תרצ"ה ס"ד) פסק, שאם שלח משל"מ לחבירו ולא רצה לקבלם רק אמר הריני כאילו התקבלתי, יצא בזה ידי חובתו. והפרי חדש חולק על זה ותמה מנא ליה לרמ"א פסק זה. והחתם סופר (בשו"ת סימן קצ"ו) מסביר היטב טענתו של הפר"ח, ומביא ב' טעמים הנ"ל, וכתב שאם נאמר כפי טעם המנה"ל, מובן שיצא יד"ח, שהעיקר שהראה אחוה ורעות, אבל לפי טעם הת"ה אי אפשר לצאת יד"ח, שהרי סוכ"ס חבירו לא קיבל סעודה, והיאך הכריע הרמ"א להקל, שהרי צריך לחשוש לב' הטעמים. ובפוסקים שאחריו עוד האריכו וכתבו כמה וכמה נ"מ בין הטעמים, עכ"פ בדרך אפשר [לפני כמה שנים יצא קונטרס, מא' שיגע ומצא, חמישים נ"מ בין הטעמים].

ב' אם שלח משל"מ לחבירו, וחבירו לא נמצא בביתו, האם יצא יד"ח?

ת. כתבו הפוסקים, שבשביל לצאת יד"ח המצוה כתיקונו 1) צריך המשלח לדעת למי הוא שולח, ולא כאלו שהבני בית שולחים בעבורו [בהסכמתו כמובן] והוא אינו יודע כלל למי שולחים. ב) שידע המקבל שקיבל המשל"מ, הכוונה שאם בעה"ב לא נמצא בביתו כל היום, אפילו שהשאירו אצל בני ביתו לא יצא יד"ח. ובדוא"י שאם רק יזכו המשל"מ על ידי אחר, ולא הגיע אליו כלל, שלא יצא המשלח יד"ח. 3) שידע המקבל ממי קיבלו, ולכן כששולחים לשכנים וכיו"ב ע"י קטנים, חשוב לכתוב על המשל"מ שמו של השולח. וכל זה מבוסס על ב' טעמים הנ"ל, שאם השולח לא יודע למי שולח או שהמקבל לא יודע ממי קיבל, היאך יתקיים הריבוי אהבה ואחוה [משא"כ לפי טעם הת"ה היה אפשר לצאת יד"ח, שסוכ"ס העיקר שקיבל ויש לו סעודת פורים]. וגם אם רק יזכו לו ע"י אחר ולא הגיע לידו ולרשותו, אע"פ ששניהם יודעים, אמנם מתקיים הריבוי אהבה ואחוה, אבל טעם הת"ה לא נתקיים, שהרי אין לו סעודה בפועל ממש. ובכלל זה כתבו ג"כ הפוסקים, שאם שולח משל"מ למי שהוא שיכור כלוט, שלא יצא יד"ח, שהרי לא יודע המקבל מאומה בין ימנו לשמאלו, רק אם יש שהות שבמשך היום יתפכח קצת מיינו, וידע אז מזה, כן יצא יד"ח.

ג' ש. האם אפשר לצאת יד"ח במאכלים שעדיין צריכים תיקון בשביל שיהיו ראויים לאכילה?

ת. פסק המגן אברהם בשם מהר"ל שאין יוצאים יד"ח בבשר או דגים שאינם מבושלים, אלא צריך להיות מנות הראויים כך לאכילה, וכן נקטו הח"א והמשנ"ב להלכה למעשה, [ובספר 'שדי חמד' מערכת פורים סימן ו', הביא בשם כמה גדולים מחכמי ספרד, שסבירא להו, שכן אפשר לצאת יד"ח בזה. עיי"ש שמביא ראיות לזה]. ואכתוב בענין זה כמה חידושים מדברי פוסקי זמנינו, 1) השולח מאכל שלצורך הכנתו אין צריך ביטול מרובה, ומספיק לשפוך עליו מים חמים ונעשה מוכן מיד, כמו מה שנקרא "מנה חמה" וכיו"ב, מובא בשם הגרישי"א ז"ל שאפשר לצאת בזה יד"ח, כי אע"פ שלענין איסור שבת גם זה נקרא "בישול" [ואפשר אפילו בכלי שני], אבל לענינו, כל אופן שזה מוכן בקלות הרי זה בכלל משלוח מנות. 2) השולח אבקת קפה או קקאו וכיו"ב, דעת כמה פוסקי זמנינו, שלא יצא יד"ח, כי אין זה מאכל בפני עצמו, רק בא להטעים המים ונעשה נמס

"חכמת שלמה"

פרקים מתולדות חייו של הרה"ח ר' שלמה זלמן בהרה"ח ר' יצחק יונה זענגער ז"ל [נ] יומא דנשמתא: י"ט שבט תרצ"ב

ליקט וערך: הרב אליהו שמוץ

תכונה והמסתעף. לפי הרשימות נעקדו המה על קידוש השם ע"י הנאצים ימש"ו ביחד עם קדושי העיר סטריזוב הי"ד.

שפתותיו דובבות

היות ועד כמה שידוע לא נותר ממנו צאצאים, על כן נציגה כאן איזה חידוש מפרי תורתו ממה שהובא בספר 'מליצי' אשר בהזכרת יום פטירתו ביום י"ט בשבט, למען יהיו שפתותיו דובבות בקבר, לטובת ולעילוי נשמתו:

על הפסוק (במדבר יג כ) 'והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ', על פי מה שאמר רבי ישמעאל (ב"ב כח.): 'במה דברים אמורים בשדה לבן, אבל בשדה אילן, כנס את תבואתו ומסק את זיתיו כנס את קייצו, הרי אלו ג' שנים'. ועתה הכי קאמר להם משה רבינו עליו השלום 'התחזקתם ולקחתם מפרי הארץ', תעשו חזקה בהארץ על ידי לקיחת ג' מיני פירות דהוי חזקה לרבי ישמעאל.

ואי קשיא, מאין היה להם ג' מיני פירות בארבעים יום ששהו שם, על זה אמר 'והימים ימי בכורי ענבים' שהיה זמן סוף קיץ, ואז יש גם פירות אחרות, ושפיר היו יכולין לעשות חזקה בג' מיני פירות, ואתי שפיר שהתורה הקדושה מספרת (שם פסוק כג) 'ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים וגו' ומן הרימונים ומן התאנים, ולמה ג' מיני פירות דווקא, אלא לעשות חזקה כדברי רבי ישמעאל.

ובזה נראה לומר בסיעתא דשמיא רמז גדול, שהראשי תיבות של ג' מיני פירות שהביאו המרגלים הוא 'עתר', ענבים תאנים רמונים, והנה 'עתר' הוא לשון תפילה, כמו שנאמר (בראשית כה כא) 'ויעתר לו ה', וגם שם כלי שמהפכין בו התבואה, כי כמו 'עתר' זה שמהפכים בו את התבואה, כן על ידי התפילה נהפך מדת הדין לרחמים (יבמות סד).

והני מרגלים במה שהביאו ג' מיני פירות אלו, עשו כמעשה 'עתר' בזה, שמשא אמר להם 'התחזקתם ולקחתם מפרי הארץ' בלקיחת ג' מיני פירות תעשו חזקה בהארץ, והעתיר והתפלל בעדם, והם הפכו התפילה והחזקה, במה שאמרו 'זוה פריה, כמו שפירותיה משונים כך היושבים בה משונים בחזקם, ובוזה הוציאו דיבת הארץ, והחלישו אמונת ישראל.

להדיר הספר ולהדפיסו מחדש בשנת תרס"ה, בשל כך הביא לפניו את הספר, וכמו שהעלה כן בהקדמתו:

ילטוב יזכר החכם השלם המפורסם לשם ולתהילה מורינו הרב שלמה זלמן זענגער נרו יאיר, בעל המחבר ספרים שונים, לא חס על עמלו והגיה הספר הזה, כי עלה בו קמשוני הטעיות כסו פניו חרולי השגיאות והטשטוש, תהיה משכורתו שלימה מאת השוכן מעונה'.

וכך מוציאים אנו במשך כל דפי הספר כולו, הערות מאירות עינים מפרי עטו וקולמוסו של ר' שלמה זלמן, כשהוא מעיר ומאיר באור יקרות דברים הצריכים ביאור ובירור.

בסוף הספר אף הוסיף המוציא לאור כמה עלים מחידושי תורתו של המגיה ר' שלמה זלמן, ואחר הבאת החידושים כותב ר' שלמה זלמן: 'ועוד יש תחת ידי חידושים רבים על ש"ס, ואני תפילה לשוכן שמים, שאזכה לחדש חידושי תורה רזין דאורייתא, ולהוציא לאור כל החיבורים הנמצאים איתי בכתובים'.

לאור עולם

כמו כן משך ידו רבות בעט סופר, ופרסם מדברי תורתו וחידושיו בקובצים תורניים שהיו יוצאים לאור רבות באותן הימים להגדיל תורה ולהאדירה.

כך בשנת תרנ"ח בקובץ 'אוהל מועד' שיצא לאור ברישא, והיה בטאון חביב מאד על גאוני וחכמי ישראל בגאליציה, מופיע באחד מהגליונות כמה מחידושיו של ר' שלמה זלמן. וכך בשנת תער"ג כשהופיע בקראקא כתב עת תורני 'המפלפל', שיוזמיו היו תלמידי ישיבה שהחליטו לייסד במה תורנית בה יפרסו חידושים של גאוני הדור וחידושים משלהם, ושמו של ר' שלמה זלמן מופיע בו עם כמה מדברי תורתו. וכך גם בקובץ 'בית וועד לחכמים' שיצא לאור בשנת תרפ"ו בסאטמער, ותחת שם המדור 'היכי תמצא' ישנם כמה חידות מהגייו.

אגב, בין החיבורים המופלאים שהוציא תחת ידו, ישנה תפילה בת אלף ושלש מאות תיבות המתחילות כולן באות בי"ת בלבד.

השאיך אחריו ב' בנות, ואת בנו הר"ר יחיאל מיכל זענגער, שכפי הנראה אף הוא כאביו התעסק בעניני

כאור החמה מזוהיר

בשנת תרכ"ט זכו קהל עדת בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם לברך 'ברכת החמה בתקופתה' כמידי כ"ח שנה בהגיע תחילת מחזור החמה. להלן נביא את עדותו של ר' שלמה זלמן למעמד ברכת החמה באותה שנה בעיירת מגוריו 'דוקלא', וכך מתאר הוא בספרו 'אור החמה':

"שנת תרכ"ט היה תחילת מחזור גדול, וכירנא כד הוינא טליא בהיותי פה בעיר מולדתי דוקלא במדינת גאליציען היו מקדשין החמה, וזאת אשר נעשה ביום הזה, ביום רביעי פרשת (שמני) [תזריע מצורע כ"ו ניסן] שנת ה"ל עוד לא נכון היום, התאספו היהודים לבית תפילתם, להתפלל שמה כדבר יום ביומו, וכאשר ספו תמו תפלתם, השמש יצאה על הארץ, הלכו כולם כאחד והרב בראשם, ששים ושמונים לעשות רצון קונם לקדש החמה, על אם הדרך ההולך לארץ הגר אונגרון סמוך להפאבריק העומד שם לעשות נרות.

וכבואם שמה, החל הרב הצדיק בנן של קדושים החריף ובקי מרן אביגדור האלברשטאם זכר צדיק וקדוש לברכה [אחיו של הצדיק האמיתי יסוד עולם מרן חיים הלבארשטאם זצוקלה"ה אבד"ק צאנו בעל המחבר ספר 'דברי חיים'] לברך את שם כבוד מלכות שמים, וענו העם אחריו ברכה 'עושה מעשה בראשית' ו'אל אדון', והשחט שר בשירים ומנצח בנגינותיו להודות ולהלל שם ה', עדי שבו לחצר בית הכנסת, ושמה מכרכרים ומרקדים הילדים, ואחרי הניחו ייתן לכל אחד צנצנת אחת י"ש עם חצי בייגעל למתק השתיה, ושתו איש לאחיו ויברכוהו לחיים, כה יתן אלקי השמים, וזכה כולנו לעלות לירושלים עם כל ישראל, ונאמר אמן כן יהיה רצון במהרה'.

הארות והערות

בהיותו דר ב'דוקלא' באו לפניו מוציאי לאור ומהדירי ספרים, בכדי שיעביר שבט ביקורתו על תכריכי הספר, ויסלק מהם השגיאות והטעויות טרם יעלה על מכבש הדפוס.

כך היה עם ספר 'דברי שאול' להרה"ג רבי שאול לויטנבאך זצ"ל מורה הוראה בקהילת ראנשבורג, שנדפס בפירודה בשנת תקכ"ה, והר"ר יצחק צבי גולדמן מבני עיר מושבו של ר' שלמה זלמן רצה